

УДК 378:37.035.7+37.035.6

Валерій БУДАК

м. Миколаїв

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УНІВЕРСИТЕТІ

У статті розглядається поняття «патріотизм», що наводять відомі науковці та педагоги України. Розкривається сучасний стан військово-патріотичного виховання в університеті та визначаються перспективи подальшого вдосконалення цього напрямку виховання.

Ключові слова: патріотизм, патріотичне виховання, студентська молодь, національно-патріотичне виховання, військово-патріотичне виховання.

На сучасному етапі становлення правової демократичної держави та інтеграції України до загальноєвропейського співтовариства дедалі більшої гостроти набуває проблема наявності в суспільстві духовної, високоморальної особистості, здатної успішно творити своє життя як невід'ємної частини життя держави.

Зміцнити і розвинути демократичну правову державу, яка ввійшла б повноправним суб'єктом до європейської спільноти можуть молоді громадяни, які люблять свій народ, свою країну, готові самовіддано захищати й розбудовувати її, які мають людську гідність, національну самосвідомість, високодуховні, які знають свої права та свободи, вміють цивілізовано відстояти їх, сприяючи злагоді у суспільстві.

Сьогоднішня молодь – майбутнє України. Саме молоді належить приймати стратегічне рішення на наступних етапах розвитку країни, будувати та розвивати демократичне суспільство, саме молодь постає джерелом ініціативи та вдосконалення всіх сфер суспільного життя. Особливого значення у розвитку держави надають студентській молоді як найбільш свідомо активній частині молодих людей, що турбується за майбутнє своєї країни.

На новітньому етапі розвитку українського суспільства мета вищої школи розширюється, оскільки до спектру її пріоритетів вводиться виховання патріотизму як складника світогляду студента та його ставлення до рідної країни, інших націй та народів, національних святинь, посилення любові до Вітчизни, мови, формування почуття відповідальності за її незалежність, збереження матеріальних і духовних цінностей.

Під системою патріотичного виховання необхідно розуміти сукупність органів державної влади та громадських організацій, їхню діяльність, скеровану на формування в громадян України високого рівня патріотичної свідомості, почуття вірності своїй Вітчизні, готовності до виконання конституційного та громадського обов'язків із захисту інтересів нашої держави.

Система патріотичного виховання в сучасних умовах передбачає формування та розвиток соціально значущих цінностей, серед яких вагоме місце посідають громадянськість і патріотизм в освітньому процесі; масова патріотична робота, що організовується й здійснюється державними структурами, суспільними рухами та організаціями; діяльність засобів масової інформації, наукових та інших організацій, творчих спілок, спрямовану на розгляд та висвітлення проблем патріотичного виховання, формування та розвиток особистості громадянина та патріота Вітчизни.

Проблемам, пов'язаним із вихованням патріотизму молодого покоління, присвячені численні дослідження провідних українських науковців.

Видатні українські філософи-мислителі Г. Сковорода, Т. Шевченко, П. Юркевич, І. Франко, Я. Чепіга у своїх працях домінують роль у становленні особистості й держави в цілому відводили патріотизму. На їхнє глибоке переконання, патріотизм починається з любові до Батьківщини, рідної мови, свого народу; поваги до історичного минулого; формування національної свідомості.

Теоретичний аспект патріотичного виховання досліджували відомі українські педаго-

ги минулого: Х. Алчевська, Г. Ващенко, Б. Грінченко, М. Грушевський, О. Духнович, М. Драгоманов, А. Макаренко, І. Огієнко, С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський, які значну увагу приділяли проблемам виховання любові до своєї землі, культури власного етносу, формування національної самосвідомості.

Серед сучасних дослідників, які активно працюють над питанням патріотичного виховання та дискутують щодо переліку громадянських якостей особистості, варто назвати відомих майстрів педагогічної справи, зпоміж яких В. Андрущенко, І. Бех, О. Вишневський, П. Вербицька, Н. Волошина, П. Ігнатенко, В. Коваль, В. Кульчицький, В. Мірошніченко, А. Погрібний, Ю. Руденко, Н. Снопко, К. Чорна, О. Шестопалюк, П. Щербань та ін.

Як зазначав В. Сухомлинський: «виховання громадянина патріотом – це гармонія розуму, думки, ідей, почуттів, духовних поривів, учинків» [4, 16]. Це означає, що патріотичне виховання покликане виховувати в молодій людини високі моральні ідеали, почуття жертовного служіння Батьківщині.

В цьому контексті, аналізуючи національно-патріотичний аспект виховання, справедливо зауважив О. Вишневський: «справжній патріот любить Батьківщину, не відвертаючись від неї через те, що їй нічим заплатити йому за це і що її народ не досяг рівня культури характерної для європейських суспільств. А головне – патріот не обмежується пасивною любов'ю до рідного краю, він активно працює для свого народу, його добробуту, розбудови культури й господарства. Він захищає честь своєї держави, примножує її багатства» [2, 269].

Не можна залишити поза увагою й дані, отримані І. Бехом та Н. Чорною в ході дослідження проблеми патріотичного виховання на сучасному рівні, які констатують, що за роки незалежності в Україні створено передумови для оновлення змісту й технологій патріотичного виховання, формування гуманістичних цінностей та громадянської позиції підростаючого покоління. У центрі патріотичного виховного процесу постала особистість людини як найвища цінність. У зв'язку з цим в основу системи патріотичного виховання покладено національну ідею як консолідуючий чинник розвитку суспільства [1, 3].

Головним завданням патріотичного виховання є формування та розвиток особистості, якій притаманні якості громадянина-патріота. Вона повинна передбачати формування та розвиток соціально значущих цінностей, почуття громадянства та патріотизму в процесі виховання та навчання в усіх інституціях державної влади. Для розвитку особистості громадянина та захисника Вітчизни необхідно більш активно й у більш широкому форматі залучати до цієї роботи органи місцевого самоврядування, громадські рухи та організації, засоби масової інформації, наукові та творчі союзи, навчальні заклади всіх рівнів.

Беззаперечно, проблема патріотичного виховання зараз вирішується й на найвищому рівні – загальнодержавному. На цьому шляху вже зроблено кілька основних кроків. Зокрема у 2002 році видано Указ Президента України № 948/2002 від 25.10.2002 «Про Концепцію допризовної підготовки і військово-патріотичного виховання молоді», який став основою нормативно-правової бази військово-патріотичного виховання молоді в сучасних умовах. Із поставлених у Концепції допризовної підготовки і військово-патріотичного виховання молоді завдань стає цілком зрозумілим, що військово-патріотичне виховання на сьогодні є самостійним напрямом виховання.

У контексті оптимізації патріотичного виховання українців слід також згадати низку останніх Указів Президента, а саме Укази Петра Порошенка № 806/2014 «Про День захисника України», № 69/2015 «Про вшанування подвигу учасників Революції гідності та увічнення пам'яті Героїв Небесної Сотні», № 744/2014 «Про невідкладні заходи щодо захисту України та зміцнення її обороноздатності», одним із пунктів якого відповідні відомства зобов'язано терміново розробити та затвердити план заходів із метою докорінного поліпшення системи патріотичного виховання молоді, а також Указ Президента України № 580/2015 «Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 роки».

У цьому напрямі продуктивно працює й Міністерство освіти і науки України. Так, одним з останніх документів Міністерства є наказ від 16.06.2015 року № 641 «Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді», в якому визна-

чено основні положення системи патріотичного виховання та чітко окреслено вектори реалізації загальнодержавної, а головне, першочергової мети освітянської спільноти.

Значні напрацювання в цій галузі має Інститут проблем виховання Національної академії педагогічних наук України. Зокрема ним розроблено програму «Формування духовності як складової національного виховання учнів». У 2014 році в цій установі складено Програму українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. Ключовими позиціями цієї програми є такі, як виховання любові до Батьківщини, формування українця як свідомого громадянина, формування гуманістичних цінностей. У рамках реалізації завдань щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді (наказ МОН України від 16.06.2015 р. № 641) Інститутом проблем виховання, за ідеєю І. Бега, для вчителів загальноосвітніх закладів, вихователів позашкільних закладів та викладачів вищих навчальних закладів запроваджена тренінгова програма з патріотичного виховання дітей та молоді «З Україною в серці», яка передбачала підготовку тренерів із патріотичного виховання. Сертифікати про підвищення кваліфікації отримали 20 освітян, серед яких були і науково-педагогічні працівники Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Зокрема, доцент кафедри педагогіки і загальної психології О. Є. Олексюк під час цих навчань презентувала досвід університету з патріотичного виховання на одній із секцій форуму українських патріотичних справ «Ми – Українці!» (14–16 жовтня 2015 року).

У різні часи та епохи в усіх цивілізованих країнах сім'я, школа, вищі навчальні заклади (ВНЗ) та суспільство ставили перед собою завдання насамперед виховувати громадянина, патріота своєї держави із шанобливим ставленням до особистості та суспільства, мови, культури та унікальної історичної спадщини своєї Батьківщини. Патріотичне виховання має починатися з ранніх років дитини в сім'ї, а вже далі продовжуватися у дошкільних навчальних закладах, школах, ВНЗ.

Саме вчитель і вихователь мають підтримувати та розвивати в дитині відчуття Бать-

ківщини, рідного слова, культу батька й матері, родини й роду як найвищої цінності разом із цінностями толерантності, порозуміння, солідарності, рівноправності й рівноцінності всіх через відповідну мотивацію [3, 14].

МНУ імені В. О. Сухомлинського здійснює підготовку фахівців переважно для роботи в закладах освіти, які, у свою чергу, повинні бути компетентними в організації військово-патріотичного виховання серед дітей та учнів шкіл, училищ і технікумів, дошкільних та позашкільних закладів освіти.

Абсолютно безсумнівним виявляється той факт, що у ВНЗ патріотичне виховання є частиною загального освітнього процесу. Його основні завдання – зростання дієздатності студентів ВНЗ, підвищення рівня їхньої соціальної активності, патріотизму та готовності до гідного, відданого й вірного служіння Батьківщині.

Безпосередньо сам процес патріотичного виховання може бути ефективним лише за умови комплексного підходу та залучення до цієї діяльності всіх представників із числа професорсько-викладацького складу вищих навчальних закладів, адміністрації, органів студентського самоврядування.

Військово-патріотичне виховання студентської молоді в МНУ імені В. О. Сухомлинського є складовою частиною виховного процесу, де головною аксіомою проголошується розуміння того, що саме від виховання залежить не лише доля людини, але й майбутнє всієї країни. Не даремно видатний французький письменник Антуан де Сент-Екзюпері наголошував, що виховання має перевагу над освітою, оскільки воно формує людину. Доречно згадати ще один відомий вислів, який співзвучний із умовами сьогодення: «Людські душі як окопи не зайняті нами, вони займаються ворогом». Україні вкрай потрібні патріоти та фахівці, які зможуть сформувати правильне й ефективне патріотичне мислення та загальний дух спільноти, бо незалежність та майбутнє держави необхідно захищати та боронити.

Система організації військово-патріотичного виховання є замкненою. Якщо під час проведення військово-патріотичного виховання випустити одну з її складових частин, якість і ефективність процесу серед студентів значно знизиться.

Ключовим питанням у роботі цього виховного механізму є ефективна діяльність об'єктів військово-патріотичного виховання, а саме тих структур, інститутів та організацій, які ним займаються. В першу чергу, це заступники деканів факультетів та директорів інститутів по роботі зі студентами, які повинні бути генератором усього процесу. У цьому аспекті велике значення надається створенню мотивації їхньої роботи як у матеріальному, так і в моральному планах.

У реалізації системи військово-патріотичного виховання беруть активну участь такі інституції: інститут кураторів, яким передбачено навантаження для здійснення цієї роботи; органи студентського самоврядування, а саме студентська рада та профспілка студентів; громадські організації (Рада ветеранів університету, до роботи якої на сьогодні залучаються не тільки ветерани Другої світової війни, учасники бойових дій, а також і учасники АТО серед викладачів та співробітників університету).

Центром військово-патріотичного виховання МНУ імені В. О. Сухомлинського є кафедра військової підготовки – єдина в м. Миколаєві, де проходять навчання студенти базових ВНЗ міста та інститутів і факультетів університету.

Більше 60 випускників кафедри військової підготовки беруть участь в проведенні АТО в східному регіоні України. За особисту мужність і героїзм, проявлені в захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, п'ять офіцерів нагороджено орденом України «За мужність» (О. В. Бондаренко, А. П. Горобець, Ю. С. Мороз, В. І. Уткін, О. В. Цапенко), одного офіцера нагороджено орденом України «За заслуги» (В. В. Тимченко), двох офіцерів – орденом Богдана Хмельницького (М. О. Бутницький, С. С. Лісовий), одного офіцера – медаллю України «Захисник Вітчизни» (О. І. Смирнов) та за виконання бойового завдання одного офіцера нагороджено медаллю України «За сприяння» (А. М. Білоусов).

Кафедра військової підготовки не тільки пишається героїзмом своїх вихованців, але й почитає пам'ять загиблих у нерівних боях останніх років. На жаль, п'ять випускників кафедри загинули, захищаючи територіальну

цілісність держави. На кафедрі військової підготовки встановлена дошка пам'яті загиблим бійцям антитерористичної операції «Герої не вмирають».

Узагалі робота з військово-патріотичного виховання в Миколаївському національному університеті імені В. О. Сухомлинського ведеться вже понад 10 років.

Крім того, при університеті понад 10 років працює військово-патріотичний клуб «Гард», де функціонують секції футболу, страйкболу, парашутного спорту, рукопашного бою, стрільби. Керівниками секцій є викладачі кафедри військової підготовки, ветерани Збройних Сил України, які працюють на добровільних засадах у позаурочний час і виховують не тільки фізичну загартованість, але й патріотизм, ведуть пропаганду здорового способу життя. Серед викладачів та співробітників університету створена громадська організація Миколаївське обласне товариство «Гард», до діяльності якої залучаються на добровільній основі й студентський колектив університету. Основною метою діяльності цієї організації є виховання молоді за традиціями українського народу, українського козацтва, що загалом сприяє ефективному військово-патріотичному вихованню студентів. Зокрема у квітні 2015 р. у стінах МНУ імені В. О. Сухомлинського організовано та проведено Всеукраїнську конференцію «Військово-патріотичне виховання учнівської та студентської молоді: сучасні виклики та стратегії».

Окремим напрямом роботи викладачів та студентів спеціальностей «Психологія», «Соціальна робота» і «Соціальна педагогіка» є надання психологічної допомоги учасникам АТО в проведенні реабілітаційних заходів у Миколаївському військово-морському шпиталі. В цьому руслі активно працює волонтерська психологічна служба університету на чолі з доцентом кафедри психології Р. А. Мороз. Благодійний громадський центр «Тепло покоління» (керівник – доцент кафедри педагогіки та загальної психології І. С. Литвиненко) практикує надання психологічних консультацій та реабілітаційних сесій бійцям АТО, які повернулися з гарячих точок.

У 2015–2016 н. р. в університеті розпочалася активна співпраця студентів та виклада-

чів інституту історії, політології та права із Цивільним корпусом «Азов». Так, у ході такої взаємодії доцентом кафедри історіографії та джерелознавства записано низку відеолекцій з історії військово-морських сил України (До Дня морської піхоти, з нагоди річниці Битви на Синіх Водах тощо). Варто зазначити, що в інституті історії, політології та права чимало заходів останнім часом проводяться в дусі національно-патріотичного виховання. Зокрема проведення круглих столів, дискусій, студентських науково-практичних конференцій з актуальних проблем історії України та сьогодення, де порушуються проблеми українства у німецько-радянській війні та національно-визвольного руху другої половини ХХ століття тощо. Кураторами академічних груп проводяться бесіди відповідно до календаря знаменних дат, причому особлива увага приділяється малодослідженим аспектам історії нашої держави. Не менш пізнавальними були й екскурсії-подорожі до музеїв Миколаївщини та міст України (національний заповідник «Хортиця», Львівські замки тощо). Культурно-масові заходи в цьому структурному підрозділі також мають національно-патріотичне спрямування: «Посвята першокурсників у козаки» (листопад 2015 року), День українського козацтва (14 жовтня 2015 року). Розпочав свою діяльність клуб патріотичного виховання студентської молоді «Крик душі» (вересень-листопад 2015 року), на засіданнях якого розглядалися актуальні питання українського державотворення та витоки сучасної кризової ситуації у державі, зокрема перше засідання присвячено темі «Україна після Майдану», друге – аналізу проблеми щодо викривлення свідомості пересічних громадян і щодо формування уявлення про державотворчі процеси української нації та роль у цьому процесі інших країн.

Традиційною стала участь студентів усіх факультетів та інституту у відзначенні Дня Державного прапора України, вшануванні пам'яті Героїв Крут, Дня Соборності України та інших не менш знаменних дат славної історії України.

Не викликає сумнівів той факт, що утвердженню та укоріненню патріотичних позицій сприяє і волонтерська діяльність. Цей аспект реалізації виховання в патріотичному дусі

також апробовано в МНУ імені В. О. Сухомлинського. Зокрема студентами, які долучилися до такого виду роботи, організовано та проведено кілька концертів для бійців АТО, зібрано речі для військових. Крім того, організовано збір коштів на потреби української армії, а також на допомогу пораненим і родинам загиблих через участь у всеукраїнській акції «Лист надії» та загальноуніверситетському заході «Благодійний Осінній бал».

Студентами університету записано відеозвернення до молоді викладача кафедри військової підготовки, випускника університету, майора Віктора Віталійовича Тимченка, який виконував свій патріотичний обов'язок у зоні АТО.

На сьогодні в університеті ведеться робота з надання допомоги військовим частинам і підрозділам, що діють у зоні АТО, випускникам та співробітникам університету, які брали та продовжують брати участь в АТО, пораненим, хворим та сім'ям загиблих, проведення благодійних концертів, ярмарок, флеш-мобів тощо. Проводиться також і роз'яснювальна робота щодо військової політики держави, підняття престижу Збройних Сил України, пропаганди бойових і трудових традицій у вигляді заходів інформування, бесід, зустрічей та ін.

Зрозуміло, що вище перелічені факти не вичерпують усього спектру можливостей із реалізації національно-патріотичного виховання молодого покоління. Так, у МНУ імені В. О. Сухомлинського планується створення позаштатної структури «Центр військово-патріотичного виховання молоді», що, на наше глибоке переконання, дасть змогу акумулювати зусилля та ефективно скерувати роботу в цьому напрямі. Зауважимо, що напрям роботи під назвою «військово-патріотичне виховання» виділений як окремий і в роботі профспілки викладачів та співробітників університету. Крім того, він запроваджений і в безпосередній навчальній діяльності. Зокрема до переліку дисциплін, що вивчаються за вибором студентів, введено предмети «Основи військово-патріотичного виховання» та «Національно-патріотичне виховання в закладах освіти».

Отже, у зв'язку з кардинальними поворотами в системі державної політики й визначенням нових ракурсів у розбудові незалежної української держави та її Збройних Сил за

новими принципами, викладеними у Законах України «Про оборону України» і «Про Збройні Сили України», виникла нагальна потреба в розробці нової системи військово-патріотичного виховання молоді. Це потребувало застосування нового підходу й до визначення сутності, змісту та завдань військово-патріотичного виховання.

Аналізуючи законодавчі та нормативні документи, сучасні розробки вчених і громадських діячів щодо патріотичного виховання дітей та молоді, зокрема військово-патріотичного виховання, можна окреслити такі ефективні кроки в удосконаленні системи військово-патріотичного виховання:

- розробка стратегічної програми розвитку країни в гуманітарній сфері;
- розробка ефективних програм патріотичного виховання на державному та регіональних рівнях;
- створення координаційного центру, який би був об'єднуючим фактором в органах державної влади, місцевого самоврядування, громадських організаціях та інших структурах із питань патріотичного виховання;
- всебічна підтримка та допомога в створенні, функціонуванні, фінансуванні центрів патріотичного виховання, клубів, секцій, гуртків та інших закладів;
- розвиток кадетської освіти як базової основи в підготовці молоді до державної служби;
- покращення стану викладання у школах предмета «Захист Вітчизни», удосконалення навчально-матеріальної бази;
- створення системи підготовки висококваліфікованих педагогічних кадрів як надійного резерву захисників та патріотів своєї Батьківщини;
- активне залучення засобів масової інформації, сучасних інформаційних технологій, можливостей культури та мистецтва;
- розробка ефективної програми покращення здоров'я нації, боротьби за здоровий спосіб життя, фізичної загартованості та культури;
- підвищення іміджу Збройних Сил України та ідеологічного складника у вихованні військовослужбовців, особливо офіцерського корпусу;
- розроблення та впровадження системи воїнських ритуалів, що базуються на бойових традиціях українського народу;

- увіковічення пам'яті воїнів, які загинули під час захисту Вітчизни, ведення пошукової роботи, пропаганда героїзму та саможертвовному служінню суспільству та державі;
- відродження релігійного складника в системі патріотичного виховання та ін.

Патріотичне виховання молоді на сучасному етапі – це комплексна, системна та цілеспрямована діяльність усіх соціальних інститутів, скерована на формування високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про своє особисте та народне блага, готовності до розбудови демократії, виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, прагнення цілісності, незалежності України, сприяння єднанню українського народу, громадянського миру та злагоди в суспільстві.

Тому патріотичне виховання розглядається завжди й усюди як фактор консолідації всього суспільства, є джерелом і засобом духовного, політичного й економічного відродження країни, а військово-патріотичне виховання – засобом збереження її державної цілісності та безпеки.

Отже, завданням ВНЗ є створення умов для системного та цілеспрямованого виховання молоді людини – справжнього та ідейного патріота України, готового самовіддано розбудовувати її як суверенну, демократичну, правову і соціальну державу, виявляти національну гідність, знати й цивілізовано відстоювати свої громадянські права, виконувати обов'язки, сприяти громадянському спокою й злагоді в суспільстві, успішно самореалізовуватися в соціумі як громадянину, сім'янину, професіоналу, носієві української національної культури.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Програма патріотичного виховання дітей та учнівської молоді / І. Бех, К. Чорна. – К., 2014. – 29 с.
2. Вишневецький О. І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: Навч. посіб. – 3-тє вид, дооп. і доп. – К.: Знання, 2008. – 566 с.
3. Сухомлинська О. Патріотизм як цінність: погляд на історію і сьогодення / О. Сухомлинська // Шлях освіти. – 2010. – № 2. – С. 10–14.
4. Сухомлинський В. А. Родина в серце / В. А. Сухомлинський. – 2-е изд. – М.: Молодая гвардия, 1980. – 175 с.

Valerii BUDAK
Mykolaiv

CURRENT STATUS AND PROSPECTS OF MILITARY-PATRIOTIC EDUCATION OF STUDENTS AT UNIVERSITY

The concept of patriotism given by well-known scholars and teachers of Ukraine is investigated in the article. The current state of military-patriotic education at university is revealed; prospects of further improvement of this educational direction are determined.

Key words: patriotism, patriotic education, students, national-patriotic education, military-patriotic education.

Валерій БУДАК
г. Николаев

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ ВОЕННО-ПАТРИОТИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ В УНИВЕРСИТЕТЕ

В статье рассматривается понятие патриотизм, которое подают известные ученые и педагоги Украины. Раскрывается современное состояние военно-патриотического воспитания в университете, и определяются перспективы дальнейшего усовершенствования этого направления воспитания.

Ключевые слова: патриотизм, патриотическое воспитание, студенческая молодежь, национально-патриотическое воспитание, военно-патриотическое воспитание.

Стаття надійшла до редколегії 10.01.2016

УДК 371.315

Володимир ГЛАДИШЕВ
м. Миколаїв

«ДИДАКТИЧНІ ПРАВИЛА» М. О. РИБНИКОВОЇ: ОСНОВИ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ ТА ТЕХНОЛОГІЗАЦІЇ В ЛІТЕРАТУРНІЙ ОСВІТІ УЧНІВ

Стаття розглядає сформульовані видатним методистом М. О. Рибниковою «дидактичні правила», з'ясовує їхній системний характер, сутність кожного з «правил», виявляє витоки системного підходу та технологізації літературної освіти учнів, що відбиваються у «дидактичних правилах», аналізує перспективи їхнього використання на сучасному етапі розвитку літературної освіти.

Ключові слова: М. О. Рибникова, «дидактичні правила», системний підхід, технологізація.

Незважаючи на те, що методична спадщина видатного науковця та вчителя М. О. Рибникової, її внесок у розвиток методики викладання літератури на сучасному етапі розвитку цієї науки цілком справедливо оцінюються достатньо високо [3, 4, 5, 11, 12], дослідники практично не приділяють уваги тому чиннику, що сформульовані нею «дидактичні правила» фактично є засадничими для системного підходу до організації процесу літературної освіти учнів та технологізації цього процесу. Про те, що методист постійно вимагала від учителя обов'язкового упровадження «системи в усіх педагогічних заходах» [8, 17], системи в усіх діях вчителя, згадують майже всі дослідники наукової спад-

щини М. О. Рибникової, проте ми не відшукали, щоб хтось із методистів розглядав «дидактичні правила» під кутом зору виявлення в них засад методичної системи, на підставі якої стає можливою, якщо використовувати сучасну термінологію, технологізація процесу літературної освіти.

Саме потребою виявити та осмислити реалізований у «дидактичних правилах» М. О. Рибникової системно-технологічний підхід, що має забезпечити підвищення ефективності літературної освіти, визначається актуальність теми статті.

Діяльність видатного методиста минулого століття Марії Олександрівни Рибникової являє собою унікальний приклад природного